

ปัจจัยทางเศรษฐกิจ สังคม และประชากร
ที่มีอิทธิพลต่ออายุแรกสมรสของคนไทยในชนบท

นายสมหมาย วันสอน

005329

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษิตตามหลักสูตรปริญญาศึกษิตามหาบัณฑิต

แผนกวิชาศึกษิต

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณมหาวิทยาลัย

พ.ศ. ๒๕๑๔

SOCIOECONOMIC AND DEMOGRAPHIC FACTORS
INFLUENCING
AGE AT FIRST MARRIAGE IN RURAL THAILAND

Mr. Sommai Wansorn

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Arts (Sociology)
Department of Social Studies
Graduate School
Chulalongkorn University

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ถนนพหลโยธิน กรุงเทพมหานคร
เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาค้นคว้าหลักสูตรปริญญาโทบัณฑิตศึกษา

1122 ม.ค. ๒๕๖๓

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการตรวจวิทยานิพนธ์

[Signature]

ประธานกรรมการ

น.น. นานนท์

กรรมการ

ศาสตราจารย์ ดร. เม้งมณี

กรรมการ

[Signature]

กรรมการ

อาจารย์ผู้ควบคุมการวิจัย

อาจารย์นิพนธ์ เทพวัลย์

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ	ข
รายการตารางประกอบ	ฅ

บทที่

๑. บทนำ	๑
๒. วิธีการศึกษาและรวบรวมข้อมูล	๔
๓. ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจที่อาจยังผลต่ออายุแรกสมรส	๑๔
๔. ปัจจัยทางด้านสังคมที่อาจยังผลต่ออายุแรกสมรส	๔๐
๕. ปัจจัยทางด้านประชากรที่อาจยังผลต่ออายุแรกสมรส	๖๔
๖. สรุปการวิจัยและขอเสนอแนะ	๗๕
บรรณานุกรม	๗๘
ประวัติการศึกษา	๘๒

หัวข้อวิทยานิพนธ์   ปัจจัยทางเศรษฐกิจ สังคม และประชากรที่มีอิทธิพล
ต่ออายุแรกสมรสของคนไทยในชนบท

ชื่อ   นายสมหมาย   วันสอน   แผนกวิชา   สังคม

ปีการศึกษา   ๒๕๑๓

บทคัดย่อ

จุดมุ่งหมายของการวิจัยครั้งนี้ เพื่อศึกษาถึงปัจจัยทางเศรษฐกิจ สังคม และประชากรที่สำคัญในระดับต่าง ๆ ที่อาจยังผลต่ออายุแรกสมรสของคนไทยในเขตชนบท โดยมีสมมุติฐานว่า

"คนที่อยู่ในฐานะทางเศรษฐกิจ สังคม ต่ำกว่า น่าจะมีอายุแรกสมรสน้อยกว่าคนที่อยู่ในฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมสูงกว่า ในชุมชนชนบทของประเทศไทย"

ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษา คือข้อมูลจากการวิจัยของโครงการวิจัยต่อเนื่องระยะยาวเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ และประชากรในประเทศไทย ในส่วนที่เป็นการวิจัยในเขตชนบท ดำเนินการโดยสถาบันประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในระหว่างเดือนเมษายน ถึง พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๑๒ โดยนิสิตทั้งในชั้นปริญญาบัณฑิต และมหาบัณฑิต ซึ่งได้ผ่านการอบรมในหน้าที่พนักงานสำรวจ ทำการสัมภาษณ์หัวหน้าครัวเรือน และภรรยา และสตรีที่สมรสแล้วในครัวเรือนที่ตกเป็นตัวอย่าง อายุไม่เกิน ๖๐ ปี ได้ทำการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยดังกล่าวกับอายุแรกสมรส โดยใช้วิธีการทางสถิติศาสตร์ และคอมพิวเตอร์วิเคราะห์ข้อมูล

ผลการศึกษาปรากฏว่า ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจที่มีผลต่ออายุแรกสมรสของประชากรที่ตกเป็นตัวอย่างในการศึกษาก็คือ

การทำงานนอกบ้านของสตรีก่อนการสมรส สตรีตัวอย่างที่ทำงานนอกบ้านก่อนการสมรสจะมีอายุแรกสมรสสูงกว่าสตรีตัวอย่างที่ไม่เคยทำงานนอกบ้าน ฐานะของครอบครัว ประชากรตัวอย่างซึ่งอยู่ในฐานะยากจนกว่าจะมีอายุแรกสมรสต่ำกว่าประชากรตัวอย่างซึ่งอยู่ในฐานะปานกลาง หรือค่อนข้างดี จำนวนที่ดินที่ใช้ในการเพาะปลูก จะพบว่าประชากรตัวอย่างที่มีที่ดินที่ใช้ในการเพาะปลูกน้อย จะทำการสมรสเร็วกว่าประชากรตัวอย่างที่มีจำนวนที่ดินที่ใช้ในการเพาะปลูกมากกว่า แต่อาชีพในเชิงเศรษฐกิจต่าง ๆ นั้น ไม่ให้ความแตกต่างเด่นชัดในการศึกษานี้

สำหรับปัจจัยทางด้านสังคมที่ยังผลต่ออายุแรกสมรส ได้แก่ การศึกษา ซึ่งมีความสัมพันธ์กับอายุแรกสมรสทั้งในประชากรตัวอย่างที่เป็นเพศหญิงและเพศชาย ซึ่งประชากรที่มีระดับการศึกษาสูงกว่าจะมีอายุแรกสมรสโดยเฉลี่ยสูง ยกเว้นในประชากรตัวอย่างชายที่ไม่รู้หนังสือ จะมีอายุแรกสมรสโดยเฉลี่ยสูงเช่นเดียวกัน ปัจจัยทางด้านสังคมอื่น ๆ ก็มีผลต่ออายุแรกสมรสเช่นเดียวกัน เช่น ความคิดเห็นเกี่ยวกับอายุแรกสมรสของหัวหน้าครัวเรือนชายและภรรยาที่มีบุตร จะให้ความสัมพันธ์โดยตรงกับอายุแรกสมรสของหัวหน้าครัวเรือน และความคิดเห็นเกี่ยวกับอายุแรกสมรสที่เหมาะสมของบุตร

ปัจจัยทางด้านประชากรที่ยังผลต่ออายุแรกสมรสนั้นมีมาก เช่น จำนวนคนในครัวเรือน คนที่อาศัยอยู่ในครัวเรือนที่มีจำนวนคนอาศัยอยู่น้อย จะสมรสช้ากว่าประชากรตัวอย่างที่อยู่ในครัวเรือนที่มีคนอาศัยอยู่มาก จำนวนครั้งในการย้ายถิ่นและถิ่นที่อยู่อาศัยมีความสัมพันธ์กับอายุแรกสมรส คนที่มีอายุแรกสมรสสูง มักจะมีจำนวนครั้งในการย้ายถิ่นมากครั้งและถิ่นที่อยู่อาศัยที่อยู่ใกล้หรือในตลาด

สรุปผลที่ได้จากการศึกษานี้ก็คือ อายุแรกสมรสของสตรีตัวอย่างจะต่ำกว่าของเพศชายประมาณ ๓.๕ ปี ปัจจัยทางเศรษฐกิจ สังคม และประชากรนั้นจึงมีอิทธิพลต่ออายุแรกสมรสของประชากรไทยที่อาศัยอยู่ในเขตชนบทของประเทศ.

Thesis Title Socioeconomic and Demographic Factors
Influencing Age at First Marriage in
Rural Thailand.

Name Mr. Sommai Wansorn Department Social Studies

Academic Year 1970

ABSTRACT

The purpose of this study is to analyze the socio-economic and demographic factors influencing the age at first marriage of people in rural Thailand. The main hypothesis of this study is:

"People of lower socioeconomic status usually have lower age at first marriage than people of higher socioeconomic status in rural Thailand."

Data were collected by the National Longitudinal Survey of Social, Economic and Demographic Change in Thailand, Institute of Population Studies, Chulalongkorn University, April-May, 1969. The sample is a stratified selection of 1:2000 of households in rural areas. The method used in collecting data was to administer questionnaires to heads of households and their

wives, and also every ever-married woman in the family.

This thesis emphasizes relationships between various factors and age at first marriage by using a computer and statistical methods of research in analyzing data.

It was found that the economic factors influencing age at first marriage were as follows: women working outside the household before their marriage, married later than those who had never worked outside; persons from poor families married earlier than those from average or well-off families; persons with small landholdings married earlier than those with large landholdings. Occupations had no influence on age at first marriage.

Social factors affecting age at first marriages were as follows: Education; there was a positive correlation with age at first marriage except for the male illiterate group, among which the age at first marriage was also high. The most suitable age at first marriage in the opinion of the head of household had a positive correlation with his own age at first marriage.

Several demographic factors also strongly affected age at first marriage. Later marriages had occurred in households with, currently, the fewest members. Persons who had

migrated more often married later. Persons living nearer to the market married later than those at a distance.

กิติกรรมประกาศ

ผู้เขียนวิทยานิพนธ์นี้ ไกรขอแสดงความขอบคุณอย่างสูง ต่อสถาบัน
ประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ที่ได้ให้ขอมุมดเพื่อทำการวิจัย
สำหรับการศึกษาในชั้นปริญญาโทมหาบัณฑิต และผู้เขียนวิทยานิพนธ์ไกรขอแสดงความ
ขอบคุณอย่างสูงต่อ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วิจิตร กระจ่างเหมาะ ผู้อำนวยการ
สถาบันประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ที่ได้กรุณาแนะนำหัวข้อเรื่อง
ให้คำปรึกษาแนะนำเพื่อแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ ในการดำเนินงานการเขียน
วิทยานิพนธ์อย่างใกล้ชิดตลอดเวลา

อาจารย์พิเศษ เทพวัลย์ อาจารย์แผนกวิชาสังคมวิทยา คณะรัฐ-
ศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ซึ่งเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาและควบคุมการวิจัย
ที่ได้กรุณาให้คำแนะนำปรึกษา ให้ข้อคิดเห็น แก้ไขข้อความจนถูกต้องเหมาะสม
ตลอดระยะเวลาที่ทำการศึกษาย่างใกล้ชิด

ขอขอบพระคุณรองศาสตราจารย์ พัทธา สายหู ประธานกรรมการ
ตรวจวิทยานิพนธ์ อาจารย์เสาวลักษณ์ เปี่ยมปิติ อาจารย์แน่น้อย นมาต
กรรมการตรวจวิทยานิพนธ์ ที่ได้ให้คำแนะนำและข้อคิดเห็นต่าง ๆ ตลอดจน
เสียสละเวลาในการตรวจวิทยานิพนธ์นี้

Mr. Lincoln T. Polissar นักวิจัยของสถาบันประชากรศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ที่ได้ให้คำแนะนำช่วยเหลือเกี่ยวกับการทำโปรแกรม
คอมพิวเตอร์ การประเมินขอมุมด และทำการร่างทางสถิติประกอบวิทยานิพนธ์
รวมทั้งการวิเคราะห์ขอมุมด และเทคนิคในการวิจัยต่าง ๆ เป็นอย่างดี

Prof. Ralph Thomlinson ศาสตราจารย์ทางสังคมวิทยา
California State Colloge, Los Angeles สหรัฐอเมริกา ซึ่งทำ
หน้าที่ที่ปรึกษา ของสถาบันประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้ให้
คำปรึกษา แนะนำในด้านต่าง ๆ ในการเขียนวิทยานิพนธ์ครั้งนี้

รองศาสตราจารย์ พันโท เลื่อน คัทธน์นั้น อาจารย์คณะพาณิชย์-
ศาสตร์ และการบัญชี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ที่ได้ให้ความช่วยเหลือเกี่ยว
กับการทำโปรแกรม คอมพิวเตอร์ เป็นอย่างดี

คุณสุวัฒนา วิบูลย์เศรษฐ์ และ คุณเพ็ญพร ชีระสวัสดิ์ นักวิจัย
ของสถาบันประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ที่ได้ให้คำปรึกษาแนะนำ
วิธีการต่าง ๆ ในการศึกษาวิจัย ให้ความสะดวกช่วยเหลือในทุกอย่าง คำน

เจ้าหน้าที่ธุรการของสถาบันประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ทุก ๆ ท่าน ที่ได้ให้ความช่วยเหลือด้วยดี

นอกจากนี้ ผู้ศึกษายังได้รับความช่วยเหลือเป็นอย่างดีจากหน่วยงาน
ศูนย์ประเมินผลคำเครื่องจักร สำนักงานสถิติแห่งชาติ

ผู้เขียนใคร่ขอแสดงความขอบคุณหน่วยงาน และเจ้าหน้าที่ของหน่วย
งานทุกท่านเป็นอย่างยิ่ง

ผู้เขียนยังขอที่จะขอบคุณต่อ พี่ ๆ เพื่อน ๆ ทุกคนที่ได้ให้ความช่วย
เหลือเป็นอย่างดีตลอดเวลาการศึกษา และเป็นกำลังสำคัญอย่างยิ่งที่ช่วยให้
ผู้เขียนวิทยานิพนธ์นี้สามารถ เสนอวิทยานิพนธ์ได้ในเวลาที่กำหนด

ในที่สุดนี้ ผู้ศึกษาใคร่ขออ้างถึงความซาบซึ้งในความกรุณาของผู้ที่ได้
กล่าวนามมาแล้วข้างตน ซึ่งนับเป็นกำลังสำคัญอย่างยิ่งในทุก ๆ คำน ที่ช่วย
ให้ผู้เขียนสามารถเสนอวิทยานิพนธ์จนสำเร็จ จึงใคร่ขอแสดงความขอบคุณไว้
ณ ที่นี้อีกครั้งหนึ่ง.

รายการตารางประกอบ

ตารางที่

หน้า

๑	อัตราส่วนร้อยละของเพศหญิงและเพศชาย จำแนกตาม อายุแรกสมรส	๑๓
๒	อายุแรกสมรสโดยเฉลี่ยของเพศชาย จำแนกตาม ระดับการศึกษาและอาชีพ	๒๓
๓	อายุแรกสมรสโดยเฉลี่ยของสตรี จำแนกตาม ระดับการศึกษาและอาชีพของสามี	๒๔
๔	อายุแรกสมรสโดยเฉลี่ยของสตรี จำแนกตามระดับ การศึกษาของสามีและอาชีพของสามี	๒๕
๕	อายุแรกสมรสโดยเฉลี่ยของเพศชาย จำแนกตามระดับ การศึกษาและอาชีพของบิดา	๒๖
๖	อายุแรกสมรสโดยเฉลี่ยของสตรี จำแนกตามระดับ การศึกษาและการทำงานนอกบ้านก่อนการสมรส	๒๗
๗	อายุแรกสมรสโดยเฉลี่ยของสตรี จำแนกตามระดับ การศึกษาและอาชีพแรกหลังการสมรส	๒๙
๘	อายุแรกสมรสโดยเฉลี่ยของสตรี จำแนกตามระดับ การศึกษาและการทำงานนอกบ้านของสตรีภายหลังการสมรส ..	๓๐
๙	อายุแรกสมรสโดยเฉลี่ยของสตรี จำแนกตามระดับการ ศึกษาและฐานะของครอบครัว	๓๗

๑๐	อายุแรกสมรสโดยเฉลี่ยของเพศชาย จำแนกตาม ระดับการศึกษาและฐานะของครอบครัว	๓๘
๑๑	อายุแรกสมรสโดยเฉลี่ยของเพศชาย จำแนกตามลักษณะที่ตั้ง หมู่บ้านและจำนวนที่คิดค่าใช้จ่ายปลูก	๓๙
๑๒	อัตราส่วนร้อยละของสตรี จำแนกตามระดับการศึกษา และอายุแรกสมรส	๔๑
๑๓	อัตราส่วนร้อยละของเพศชาย จำแนกตามระดับการศึกษา และอายุแรกสมรส	๔๕
๑๔	อายุแรกสมรสโดยเฉลี่ยของสตรี จำแนกตามอายุปัจจุบัน และระดับการศึกษา	๕๐
๑๕	อายุแรกสมรสโดยเฉลี่ยของเพศชาย จำแนกตามอายุปัจจุบัน และระดับการศึกษา	๕๓
๑๖	อายุแรกสมรสโดยเฉลี่ยของเพศชาย จำแนกตามระดับ การศึกษาและระดับการศึกษาของบิดา	๕๔
๑๗	อายุแรกสมรสโดยเฉลี่ยของสตรี จำแนกตามระดับการศึกษา และหมู่เลือดกรุ๊ปของให้การสมรสครั้งแรก	๕๕
๑๘	อายุแรกสมรสโดยเฉลี่ยของสตรี จำแนกตามระดับการศึกษา และความคิดเห็นของภรรยาหัวหน้าครัวเรือนเกี่ยวกับอายุ ที่เหมาะสมในการสมรสของบุตรสาว	๕๕

๑๙	อายุแรกสมรสโดยเฉลี่ยของเพศชาย จำแนกตามระดับการศึกษาและความคิดเห็นของภรรยาหัวหน้าครัวเรือนเกี่ยวกับอายุที่เหมาะสมในการสมรสของบุตรชาย	๖๐
๒๐	อายุแรกสมรสโดยเฉลี่ยของสตรี จำแนกตามระดับการศึกษาและความคิดเห็นของหัวหน้าครัวเรือนชายเกี่ยวกับอายุแรกสมรสที่เหมาะสมของบุตรสาว	๖๑
๒๑	อายุแรกสมรสโดยเฉลี่ยของเพศชาย จำแนกตามระดับการศึกษาและความคิดเห็นของหัวหน้าครัวเรือนชายเกี่ยวกับอายุแรกสมรสที่เหมาะสมของบุตรชาย	๖๒
๒๒	อายุแรกสมรสโดยเฉลี่ยของเพศชาย จำแนกตามอายุปัจจุบันและการได้รับมรดกจากบิดามารดา	๖๓
๒๓	อายุแรกสมรสโดยเฉลี่ยของเพศชาย จำแนกตามระดับการศึกษาและจำนวนคนในครัวเรือน	๖๗
๒๔	อายุแรกสมรสโดยเฉลี่ยของสตรี จำแนกตามลักษณะที่ตั้งของหมู่บ้านและถิ่นที่อยู่เดิมของสามี	๖๘
๒๕	อายุแรกสมรสโดยเฉลี่ยของเพศชาย จำแนกตามลักษณะที่ตั้งของหมู่บ้านและจำนวนครั้งในการย้ายถิ่น	๖๙
๒๖	อายุแรกสมรสโดยเฉลี่ยของเพศชาย จำแนกตามอายุปัจจุบันและจำนวนครั้งในการย้ายถิ่น	๗๐

๒๗ อายุแรกสมรสโดยเฉลี่ยของสตรี จำแนกตามลักษณะของ หมู่บ้านและจำนวนหมู่บ้านที่เคยอยู่	๗๑
๒๘ อายุแรกสมรสโดยเฉลี่ยของสตรี จำแนกตามอายุปัจจุบัน และจำนวนปีที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านปัจจุบัน	๗๓
๒๙ อายุแรกสมรสโดยเฉลี่ยของเพศชาย จำแนกตามอายุปัจจุบัน และจำนวนปีที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านปัจจุบัน	๗๔